

Verslag videosessie 'De betekenis van intergenerationeel werken: culturele projecten voor ouderen én jongeren'

Presentatie Ingrid Smit, specialist cultuurparticipatie LKCA

Er zijn veel voorbeelden van culturele projecten met jongeren én ouderen. Over de toegevoegde waarde daarvan gaat de sessie 'De betekenis van intergenerationeel werken: culturele projecten voor ouderen én jongeren' op 14 februari 2023.

Er worden drie praktijkvoorbeelden besproken, ingeleid door Jolanda Lindenberg en Lieke de Kock van kenniscentrum Leyden Academy. Al sinds 2014 onderzoeken zij intergenerationele projecten en zien ze hoe betekenisvol contact tussen jong en oud tot stand kan komen.

'Intergenerationele projecten zijn interessant omdat ze jong en oud verbinden,' vertelt Jolanda Lindenberg. 'In de media zie je vaak een tweedeling; fitte, vitale ouderen versus zorgbehoevende en afhankelijke. Maar het beeld is diverser en dat geeft hoop voor hoe jongeren naar ouderen kijken. Want dat is de grootste barrière bij intergenerationeel werken. Om echte verbinding tot stand te brengen, moet je werken aan de kennis, houding en het gedrag van mensen. Deze triade is gebaseerd op de contacthypothese van Allport. Die stelt dat beeldvorming wordt beïnvloed door persoonlijk contact, samenwerken aan een gedeelde taak of doel, een gelijke status en een omgeving die ondersteunend is en het contact als positief ervaart. Met name de gelijke status is er niet altijd. Bij intergenerationeel samenwerken zie je vaak dat de jongere de oudere helpt.

Uit [onderzoek](#) naar hoe jongeren naar ouderen kijken blijkt dat iemands eerdere ervaringen en referentiekader van belang zijn. Zijn die positief voordat het contact plaatsvond, dan wordt het samenwerken vooraf al positiever gewaardeerd. Dus wat iemand heeft meegemaakt, beïnvloedt of het intergenerationele contact wel of niet werkt.'

De kracht van kunst

'Intergenerationeel contact leidt tot positieve gevoelens en meer contact,' stelt Lieke de Kock. 'Juist als ouderen in het dagelijks leven weinig contact hebben, kan kunstparticipatie daaraan bijdragen. Daarbij is het belangrijk dat de ervaring die je deelt diep gaat, op gevoelsniveau. Denk aan samen zingen. Dat doe je in het moment. Dan kunnen ouderen iets mankeren, of jongeren vinden het spannend, dat valt dan allemaal weg. Dat is de kracht van kunst.'

Betekenis

De belangrijkste lessen van Lieke de Kock:

- Zet in op direct contact van hoge kwaliteit.
- Laat anderen ervaren hoe het is om ouder te zijn.
- Betrek ouderen en jongeren actief bij het project.
- Intergenerationeel contact helpt alleen als het gelijkwaardig, persoonlijk en diepgaand is, en dan nog is het afhankelijk van eerdere referentiekaders.
- Verbind generaties op basis van interesse of talent, kunst is dan een belangrijke vorm.



PRA Muziektheater

Het eerste praktijkvoorbeeld wordt toegelicht door Monique Masselink, artistiek leider van Pra Muziektheater. Zij heeft veel ervaring met intergenerationele projecten waarbij ouderen en kinderen of jongeren samenwerken aan muzikale voorstellingen waarin muziek en dans centraal staan. 'We ontwikkelen kunstprojecten om mensen met elkaar in contact te brengen via dans en muziek,' vertelt Masselink.

Werkwijze

Masselink start met de [video Kijk in mijn ogen](#) waar kinderen van een basisschool in contact komen met ouderen in een verpleeghuis, via een project van Pra Muziektheater. Samen maken ze een choreografie die de basis vormt van een ontmoeting tussen twee generaties die elkaar bekijken, aanraken en elkaar veel te vragen en vertellen hebben.

Betekenis voor jong en oud

'Het [project Kijk in mijn ogen](#) hebben we in veertig verzorgingshuizen en basisscholen in heel Nederland gespeeld,' vertelt Masselink. 'Dit jaar spelen we opnieuw in Maastricht tijdens de Nederlandse Dansdagen. Dit project is verrijkend voor ouderen en jongeren. We horen van leerkrachten dat verlegen kinderen uit hun schulp kruipen en dat populaire kinderen juist hun zachtere kant laten zien. Beide werelden bieden elkaar veiligheid omdat er geen verwachtingen zijn, maar vooral nieuwsgierigheid naar elkaars werelden. Het gaat hier om non-verbale communicatie via muziek en dans wat een andere manier van kijken en luisteren vraagt...en oplevert. Dit gaat verder dan wanneer je alleen met elkaar in gesprek gaat. 'Dat is de grootste waarde van het project,' vertelt Masselink.

Meet the Ancestors

Meet the Ancestors is het tweede praktijkvoorbeeld, toegelicht door Hedzerd de Boer van Cultura Ede. 'Het project draaide in 2021 en 2022 en we hebben jongeren uitgedaagd om verbinding te maken met hun culturele roots. Door aan de slag te gaan met de culturele uitingen uit het land van hun (voor)ouders, worden ze trots op hun culturele geschiedenis en staan ze zelfbewuster in het leven.'

Project

Bij Meet the Ancestors gaan jongeren waarvan de ouders niet in Nederland zijn geboren, op zoek naar hun culturele roots. Wie zijn hun culturele helden en wat is hun culturele erfgoed? Zo vergroten we het bewustzijn van de eigen achtergrond waardoor jongeren sterker in de Nederlandse samenleving staan,' vertelt De Boer.



Werving

‘Om jongeren te werven hebben we een oproep gedaan in Ede. Een artikel in De Gelderlander heeft tot veel reacties van jongeren geleid. Vervolgens hebben we gekeken in welke disciplines deze jongeren actief willen zijn: dans, muziek, graffiti, theater, mode of ... noem maar op. Daarna volgde een vooronderzoek. Jongeren onderzochten hun culturele roots, hun culturele helden en het land waar hun ouders vandaan komen.’

‘Een voorbeeld is Rosa. Zij interviewde haar vader over Koerdistan, het land waar hij vandaan komt. Daar heeft ze een boek van gemaakt. Door dat gesprek hebben Rosa en haar vader elkaar beter leren kennen en ontdekte Rosa hoe haar vader in Nederland terecht is gekomen, en hoe zijn jeugd in Koerdistan was.’ Elke jongere heeft het eigen project gepresenteerd. Om daarbij te helpen, heeft Cultura vooraf workshops en masterclasses georganiseerd.

Resultaten

‘Uiteindelijk hebben we 52 jongeren met verschillende disciplines in aanraking gebracht,’ vertelt De Boer. ‘Denk aan dans, muziek, Arabische kalligrafie, graffiti, mode, theater, goochelen en fotografie. Het resultaat was een fototentoonstelling in Cultura, graffiti op een gebouw in Ede en een voorstelling voor tweehonderd mensen met 2700 views van de livestream. Een deelnemer heeft er zelfs een baan bij de Bibliotheek aan overgehouden.’

Leerpunten

De Boer deelt verschillende leerpunten. Hij adviseert om de projecttijd in te korten van twaalf naar zes maanden om te voorkomen dat jongeren voortijdig afhaken. Wel adviseert hij om jongeren meer tijd te geven voor hun eigen historisch onderzoek en om ze vooraf met elkaar kennis te laten maken. Tot slot concludeert hij dat online activiteiten geen volwaardig alternatief bieden.

Lang Leve Kunst en Naoberschap

De laatste spreker is Boaz Boele. Hij werkt onder andere voor Lang Leve Kunst en Naoberschap in de Achterhoek en hij verbindt jongeren en ouderen met theater en verhalen.

‘Ik had een oma van 98 met dementie,’ vertelt Boele. ‘In het tehuis waar ze woonde zag ik fascinerende dingen: een man die steeds in slaap viel boven zijn soep, en telkens raakte zijn neus het bord net niet, ouderen die als een standbeeld tot leven kwamen, mensen die hun verhaal steeds veranderden. Deze bezoeken vormden de basis voor mijn verdere leven: theater maken en werken met ouderen. De theatrale kracht is de aftakeling van het lijf aan het eind van het leven. Ik speel met vooroordelen. Oud en jong zijn elkaars vangnet. Daar zit voor mij de samenwerking.’

Projecten

Boele stipt enkele projecten aan waarbij jongeren en ouderen samenwerken. Het eerste is Spiegelbeeld, een groot project waarbij basisschoolkinderen samen met ouderen een voorstelling hebben gemaakt. ‘Mijn tip is om gewoon te beginnen. Bedenk niet vooraf of iets lastig is. Je loopt

altijd tegen vragen of problemen aan. Die los je dan wel op. Er blijkt altijd een oplossing.’ Ook noemt hij een vertelproject waarbij de verhalen van ouderen centraal staan. ‘Om daar structuur in te brengen, verbinden we ouderen aan een jongere. Die heeft de rol van ‘regisseur’ en stelt vragen. Wat blijkt: bij de presentatie zijn ouderen in staat om hun eigen verhaal vertellen op een theatraal interessante manier. De jongere is dan alleen nog een anker. Jong en oud kunnen op elkaar bouwen. Daar gaat het om.

Tips

Boele deelt zijn lijstje met bewezen tips:

- Het is belangrijk dat we bejaarden - ik hou van dat woord vanwege het woord *jaar* - gelijkwaardig benaderen. Ze hebben veel zorg nodig, maar kunnen ook veel zelf. Ouderen zijn volstrekt gelijkwaardig. Behandel hen ook zo. Dat geeft kracht.
- De samenleving is vaak voorzichtig met ouderen. Maar ga gewoon aan de slag. Mensen kunnen meer dan je denkt.
- Start met het maken van verbinding door te beginnen met koffiedrinken met ouderen. Dat is een goede basis om daarna samen de artistieke mogelijkheden te verkennen.
- Bied concrete mogelijkheden aan. Ouderen weten niet altijd wat ze willen. Door dingen aan te bieden, ontdekken ze dat vanzelf.
- Werk met professionals. Als vrijwilligers het project overnemen, gaat het vaak mis.

Financiering

De financiering van projecten is vaak niet eenvoudig. In de zorg is weinig geld voor culturele projecten. Samenwerken helpt en vergroot de kans op honorering door fondsen. Dat geldt ook voor intergenerationeel werken. Bij theater is vaak meer ruimte voor financiering.

Vragen aan Jolanda Lindenberg en Lieke de Kock

Wat is de meerwaarde voor jongeren om samen te werken met ouderen?

Jonge mensen ervaren bij intergenerationeel samenwerken de contacten met ouderen als waardevol. Ouderen worden vaak een soort vertrouwenspersoon voor hen. Daarnaast doen jongeren kennis en ervaring op door hun contact met ouderen. Het zelfvertrouwen groeit en er ontstaat makkelijker verbinding.

Hoe oud zijn de deelnemers precies?

De leeftijd van de deelnemers varieert. Bij sommige projecten gaat het om middelbare scholieren tot midden twintigers. Bij projecten in de wijk gaat het vaak om jongere ouderen van zestig tot tachtig jaar. Bij deelnemers uit een verzorgingshuis loopt de leeftijd vaak op tot honderd plus.

Vragen aan Hedzerd de Boer

Hoe worden de projecten gefinancierd?

Voor de financiering maken we gebruik van fondsen. We hebben subsidieaanvragen gedaan bij het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP), het Prins Bernhard Cultuurfonds Gelderland, het VSB-fonds en we (Cultura) investeren zelf in uren, mensen en techniek. De middelen komen dus vooral uit de ‘cultuurhoek’. FCP financierde omdat we samenwerken met een sociale partner.

Hoe werven jullie jongeren?

We mochten gebruik maken van het netwerk van [Stichting Sabiel](#) in Ede. Dat bestaat grotendeels uit jongeren en gezinnen. Daarnaast hebben we oproepen gedaan via de lokale en regionale pers en we hebben gebruik gemaakt van de kanalen van Cultura, zoals hun nieuwsbrief met 40.000 abonnees.

Vragen aan Boaz Boele

Werk je meestal alleen of samen met anderen?

Ik heb de neiging om veel in eigen hand te houden. Dat komt omdat veel mensen anders omgaan met ouderen dan ik. Als het gaat over theater of zorg, dan werk ik graag samen. Maar als het gaat om de kaders, het hoe, wat en waar van een project, doe ik het vaak alleen. Daar besteed ik veel tijd aan.

Zijn jouw projecten eenmalig of zoek je naar duurzame verbinding?

Vaak zijn het eenmalige projecten. Verduurzamen is vaak lastig omdat je dan tegen financiële uitdagingen aanloopt. Je vraagt subsidie aan voor een project, vaak stopt het daarna en moet je opnieuw geld aanvragen. Dat krijg je vaak alleen voor vernieuwende projecten. Soms is duurzaamheid een voorwaarde, dan ga je op zoek naar mogelijkheden.

Zijn er ook zorgfondsen die kunnen bijdragen aan intergenerationale projecten?

Dat zijn er niet zoveel. Er is wel vanuit Cultuur een regeling waarbij samenwerking tussen zorg en welzijn gestimuleerd wordt, maar alleen vanuit de zorg zijn er weinig mogelijkheden.

Interessante websites, onderzoeken en contactgegevens

- [1SociaalDomein](#)
- Kennisdossier [Cultuur en Gezondheid](#) van het LKCA
- Kennisdossier [Cultuur en Jongeren](#) van het LKCA
- Kennisdossier [Cultuur en dementie](#) van het LKCA
- Subsidieregeling [Samen Cultuur Maken](#) van het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP)
- [How young adults view older people: exploring the pathways of constructing a groep image after participation in an intergenerational programme](#) (Journal of Aging Studies).
- [Video Kijk in mijn ogen van Pra Muziektheater.](#)
- [Interessante projecten van Pra Muziektheater.](#)
- Tip van deelnemer: [project Blauwbörgje](#) (samenwerking ouderen met dementie en kinderen van de basisschool).
- Lang Leve Kunst Fonds
- Contact met Jolanda Lindenberg: lindenberg@leydenacademy.nl
- Contact met Lieke de Kock: kock@leydenacademy.nl
- Contact met Monique Masselink: monique@pramuziektheater.nl
- Contact met Hedzerd de Boer: hdeboer@cultura-ed.nl
- Contact met Boaz Boele: info@boazboele.nl